

Anna Grontkowska

Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie

**ZNACZENIE DOPLĄT W GOSPODARSTWACH O DUŻEJ I BARDZO
DUŻEJ SILE EKONOMICZNEJ W KRAJACH UNII EUROPEJSKIEJ
W LATACH 2004-2006**

*SIGNIFICANCE OF DIRECT PAYMENTS FOR THE EU FARMS
CHARACTERISED BY AN ECONOMIC SIZE OVER 40 ESU
IN THE YEARS 2004-2006*

Słowa kluczowe: zasoby pracy, wydajność pracy, gospodarstwa duże (silne – 40-100 ESU) i bardzo duże ekonomicznie (silne – powyżej 100 ESU)

Key words: labour resource, labour efficiency, farms large and extra large

Synopsis. Przedstawiono porównanie wyników dwóch grup gospodarstw uczestniczących w systemie FADN, tj. o sile ekonomicznej od 40 do 100 i powyżej 100 ESU, w zakresie efektywności pracy oraz znaczenia dopłat dla tych grup gospodarstw w krajach Unii Europejskiej w latach 2004-2006. Polskie silne i bardzo silne ekonomicznie gospodarstwa charakteryzowały się stosunkowo niską wydajnością pracy oraz uzyskiwały najniższe kwoty dopłat w przeliczeniu na pracującego w gospodarstwie (AWU), zaś w strukturze dopłat dominowały dopłaty do produkcji roślinnej.

Wstęp

Zróżnicowane warunki przyrodnicze oraz produkcyjne krajów tworzących Unię Europejską, przyczyniają się do konieczności wyrównywania dochodów rolników z poszczególnych krajów. Założenia Wspólnej Polityki Rolnej wskazują, iż rozwijany model europejskiego rolnictwa preferuje następujące jego cechy: rolnictwo konkurencyjne, zróżnicowane, bezpieczne dla środowiska, produkujące produkty o wysokiej jakości, a także działania mające na celu aktywizację obszarów wiejskich.

Odmierna struktura gospodarstw rolnych w poszczególnych krajach wskazuje konieczność porównań w zakresie miejsca polskich gospodarstw na tle rolnictwa w innych krajach, bowiem od 2004 roku także polscy rolnicy wraz z rolnikami pozostałych nowych państw członkowskich Unii Europejskiej zostali objęci wspólnym systemem wspierania dochodów rolniczych. Jedną z podstawowych form wsparcia dochodów są dopłaty bezpośrednie. W Polsce korzysta z niej około 3/4 uprawnionych gospodarstw, a przeciętne gospodarstwo otrzymało w 2004 i 2005 roku około 4600 zł dopłat [Chmielewska 2007].

Określanie poziomu dochodów gospodarstw rolnych funkcjonujących na terenie Wspólnoty i ich ocena w zakresie realizacji zadań Wspólnej Polityki Rolnej jest dokonywana na podstawie FADN, czyli systemu zbierania i wykorzystywania danych rachunkowych z gospodarstw rolnych, który klasyfikuje gospodarstwa w nim uczestniczące według dwóch kryteriów, tzn.: wielkości (siły) ekonomicznej oraz typu rolniczego.

Dla realizacji celu opracowania wykorzystano kryterium wielkości (siły) ekonomicznej gospodarstw rolnych określanej za pomocą sumy standardowych nadwyżek bezpośrednich wszystkich działalności realizowanych w gospodarstwie rolnym wyrażonych w Europejskich Jednostkach Wielkości (ESU – *European Size Unit*). Równowartość ESU wynosi 1200 euro. Celem opracowania było przedstawienie wydajności pracy i znaczenia dopłat w grupie gospodarstw o sile ekonomicznej od 40 do 100 ESU oraz powyżej 100 ESU w krajach Unii Europejskiej w latach 2004-2006 na podstawie informacji z gospodarstw zakwalifikowanych do tych klas z bazy danych FADN.

Charakterystyka gospodarstw FADN

W każdym kraju należącym do UE określa się indywidualne progi wielkości ekonomicznej odnoszące się do minimalnej wielkości gospodarstw rolnych uczestniczących w FADN. W Polsce pole obserwacji Polskiego FADN obejmuje gospodarstwa o wielkości ekonomicznej co najmniej 2 ESU, które łącznie wytwarzają prawie 90% SGM. W tabeli 1 zestawiono dane dotyczące udziału

gospodarstw z poszczególnych klas oraz państw w ogólnej liczbie gospodarstw uczestniczących w FADN w 2005 roku.

Dane zestawione w tabeli 1 wskazują wyraźne zróżnicowanie zarówno struktury gospodarstw według siły ekonomicznej w poszczególnych krajach Unii Europejskiej, jak i między poszczególnymi państwami. W 2005 roku spośród państw tworzących Unię Europejską (UE-25) największym udziałem gospodarstw uczestniczących w FADN charakteryzowały się Polska, Hiszpania i Włochy, odpowiednio 757410, 751070 i 723770 gospodarstw, czyli łącznie udział gospodarstw z tych krajów wyniósł 53,6%.

Państwa charakteryzujące się bardzo wysokim udziałem – mieszczącym się w przedziale od 49,0 do 58,7% – gospodarstw o sile ekonomicznej do 4 ESU w strukturze gospodarstw danego kraju to Litwa, Cypr, Łotwa i Słowenia. Tak-

że w Polsce, Portugalii i na Węgrzech udział takich gospodarstw jest wysoki i w 2005 roku wynosił około 40%. W Danii, Niemczech, Francji, Malcie, Austrii, Finlandii, Szwecji i Wielkiej Brytanii w próbie reprezentatywnej nie uwzględnia się gospodarstw o sile ekonomicznej poniżej 8 ESU, a w Luksemburgu, Belgii i Holandii poniżej 16 ESU. Ogółem w Unii Europejskiej udział gospodarstw o sile ekonomicznej od 8 do 16 i od 16 do 40 ESU był zbliżony i wynosił w 2005 roku około 20%.

W Polsce udział gospodarstw do 16 ESU wynosił prawie 90% (88,2), a więc gospodarstw o większej sile ekonomicznej było tylko 10%, czy czym odsetek gospodarstw o sile ekonomicznej powyżej 40 ESU wynosił 2,2%. Podobną do polskiej strukturę gospodarstw posiadają głównie państwa, które rozszerzyły skład Unii Europejskiej w 2004 roku, czyli Litwa – 93,3% gospodarstw o sile ekonomicznej do 16 ESU, Słowenia – 91,5%, Łotwa – 90,8%, Cypr – 86,5%, Węgry – 84,1%, oraz Estonia – 81,0% takich gospodarstw, a z byłej UE-15 – Grecja – 84,6% oraz Portugalia – 81,4%. W innych krajach dawnej UE-15 w strukturze dominują gospodarstwa o większej sile ekonomicznej (powyżej 16, a nawet 40 ESU).

Największym udziałem gospodarstw o sile ekonomicznej powyżej 40 ESU charakteryzowały się następujące kraje: Francja (5,4% ogółu gospodarstw FADN), Niemcy (3,1%), Hiszpania i Włochy (po 2,3%). Łącznie udział gospodarstw z analizowanych grup gospodarstw wynosił 19,5% (12,9% stanowiły gospo-

Tabela 1. Struktura i liczba reprezentowanych gospodarstw (SYS02) w 2005 r. poszczególnych krajów Unii Europejskiej według siły ekonomicznej

Kraj	Liczba gospodarstw w klasie						razem
	0-4	4-8	8-16	16-40	40-100	powyżej 100	
Francja	-	-	0,6	2,4	3,6	1,8	8,4
Niemcy	-	-	0,6	1,8	2,0	1,1	5,4
Włochy	-	6,2	4,8	4,0	1,6	0,7	17,4
W.Brytania	-	0,0	0,1	0,8	0,8	0,7	2,3
Hiszpania	1,2	6,8	3,8	3,8	1,7	0,6	18,0
Holandia	-	-	-	0,3	0,5	0,6	1,5
Belgia	-	-	-	0,2	0,4	0,3	0,8
Dania	-	0,0	0,2	0,2	0,2	0,3	0,9
Polska	4,7	7,2	4,2	1,7	0,3	0,1	18,2
Irlandia	0,4	0,7	0,6	0,6	0,3	0,1	2,7
Finlandia	-	0,0	0,3	0,4	0,3	0,1	1,0
Szwecja	-	0,0	0,2	0,2	0,2	0,1	0,7
Czechy	-	0,1	0,1	0,1	0,0	0,1	0,3
Austria	-	0,0	0,6	0,8	0,3	0,0	1,8
Grecja	1,5	6,2	2,6	1,6	0,2	-	12,2
Portugalia	1,3	0,8	0,5	0,4	0,2	0,0	3,1
Węgry	0,8	0,6	0,3	0,2	0,1	0,0	2,0
Słowenia	0,5	0,3	0,1	0,1	0,0	0,0	0,9
Cypr	0,4	0,1	0,1	0,1	0,0	-	0,7
Litwa	0,5	0,2	0,1	0,0	0,0	0,0	0,7
Łotwa	0,3	0,1	0,1	0,0	0,0	0,0	0,5
Estonia	0,1	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,2
Słowacja	-	-	-	0,0	0,0	0,0	0,1
Luksemburg	-	-	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Malta	-	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Udział gospodarstw	11,5	29,4	19,8	19,9	12,9	6,6	100,0
Liczba gospodarstw	478420	1224320	826610	827390	536820	272980	4166540

Źródło: opracowanie własne na podstawie EU FADN Database.

darstwa o sile ekonomicznej od 40 do 100 ESU i 6,6% – o sile ekonomicznej powyżej 100 ESU). W tabeli 2 zestawiono kwoty dopłat uzyskanych z różnych tytułów w poszczególnych krajach Unii Europejskiej w przeliczeniu na jednego zatrudnionego w podziale gospodarstw według siły ekonomicznej.

Najniższą przeciętnie kwotę dopłat w przeliczeniu na zatrudnionego, wynoszącą w 2005 roku 1669 euro/AWU, uzyskiwały we wszystkich państwach UE gospodarstwa o najniższej sile ekonomicznej. Gospodarstwa w kolejnych klasach siły ekonomicznej charakteryzowały się coraz wyższymi dopłatami, przy czym w ponad połowie państw (13) najwyższymi dopłatami charakteryzowały się gospodarstwa o sile ekonomicznej z przedziału od 40 do 100 ESU, zaś w grupie ośmiu państw (Niemcy, Włochy, Luksemburg, Malta, Holandia, Polska, Portugalia, Szwecja) najwyższymi dopłatami na zatrudnionego charakteryzowały się gospodarstwa o sile ekonomicznej powyżej 100 ESU. Z kolei w trzech państwach najkorzystniejszą sytuacją w tym zakresie charakteryzowały się gospodarstwa o sile ekonomicznej 16-40 ESU (Łotwa i Irlandia) lub 8-16 ESU (Estonia). Różnica między skrajnymi grupami (do 4 ESU a 40-100 ESU) w zakresie przeciętnych dopłat z różnych tytułów w przeliczeniu na zatrudnionego była 7,2-krotna w 2005 roku.

Występowało duże zróżnicowanie uzyskanych dopłat zarówno między poszczególnymi grupami gospodarstw o różnej sile ekonomicznej, jak również pomiędzy państwami. Najwyższymi kwotami uzyskanych dopłat w przeliczeniu na pracującego w gospodarstwie charakteryzowały się przede wszystkim kraje skandynawskie (Finlandia, Szwecja, Dania) oraz Luksemburg, zaś najniższe zanotowano w Polsce, na Łotwie, Litwie i w Estonii. Różnice w kwotach najwyższych i najniższych dopłat były ponad 5,5-krotnie w grupie powyżej 100 ESU między gospodarstwami z Finlandii a polskimi i aż prawie 8-krotnie w odniesieniu do porównania tych gospodarstw w grupie o sile ekonomicznej 40-100 ESU.

Charakterystyka czynnika pracy w gospodarstwach dużych i bardzo dużych ekonomicznie

W tabeli 3 zestawiono zasoby siły roboczej w grupie gospodarstw 40-100 i powyżej 100 ESU w latach 2004-2006. W grupie gospodarstw o sile ekonomicznej od 40 do 100 ESU nie zanotowano różnic w wielkości przeciętnego zatrudnienia w latach 2004-2006, także w poszczególnych krajach różnice były niewielkie. Natomiast w grupie gospodarstw powyżej 100 ESU wystąpiła tendencja zmniejszania zatrudnienia, którą determinowały przede wszystkim wyraźnie zmniejszające zatrudnienie gospodarstwa z Estonii, Łotwy, Litwy, Słowacji, Węgier i Czech. Polskie gospodarstwa z tej grupy zanotowały wzrost zatrudnienia. W gospodarstwach o sile ekonomicznej od 40 do 100 ESU były przeciętnie zatrudnione 2 osoby (AWU), przy zróżnicowaniu od 1,2 AWU w Danii do 9,0 AWU w Estonii i na Łotwie (malejąca tendencja zatrudnienia), co przekłada się na wysokie zróżnicowanie siły

Tabela 2. Kwota dopłat ogółem w euro w przeliczeniu na 1 zatrudnionego otrzymanych przez gospodarstwa o różnej sile ekonomicznej w 2005 roku

Kraj	Wartość dopłat w przeliczeniu na 1 zatrudnionego w grupie o sile ekonomicznej [ESU]					
	0-4	4-8	8-16	16-40	40-100	powyżej 100
Finlandia	-	-	31061	26329	32082	28352
Szwecja	-	-	20191	20175	22661	25862
W.Brytania	-	-	17123	19916	22203	18113
Luksemburg	-	-	-	22203	21820	26523
Dania	-	-	10897	18270	21360	18103
Irlandia	9505	10546	16134	18079	16433	15076
Francja	-	-	7544	12414	15204	13469
Austria	-	-	11748	12927	14194	10597
Niemcy	-	-	b.d.	9199	13106	16198
Węgry	1249	3180	4937	7021	10697	7182
Czechy	-	3664	5849	7103	10485	5173
Belgia	-	-	-	8184	9632	8798
Malta	-	-	2416	3380	8491	21746
Słowacja	-	2646	4548	6753	8384	4626
Hiszpania	1661	1816	3433	5481	8244	6980
Litwa	2375	3119	4328	7106	7272	3053
Portugalia	1380	2342	2921	4730	7156	11453
Słowenia	2105	3156	3970	3994	6552	-
Włochy	-	1939	2554	3872	5960	9218
Łotwa	2076	2960	3960	6022	5891	2929
Holandia	-	-	-	4555	5507	5941
Grecja	2031	2751	3855	4976	5165	-
Cypr	2144	2585	3737	3173	5093	-
Estonia	3799	4317	5445	4818	4842	3848
Polska	1176	1372	1866	2898	4087	5161
Średnia	1669	2111	3880	7465	12019	11218

Źródło: opracowanie własne na podstawie EU FADN Database.

Tabela 3. Zmiany zasobów siły roboczej w grupie gospodarstw 40-100 i powyżej 100 ESU w latach 2004-2006

Kraj	Zasoby siły roboczej (AWU) w grupie gospodarstw w roku					
	40-100 ESU			powyżej 100 ESU		
	2004	2005	2006	2004	2005	2006
Estonia	9,0	9,2	8,6	30,8	29,3	26,1
Łotwa	9,0	8,4	8,1	40,0	40,8	37,8
Słowacja	8,6	7,8	7,2	59,2	53,5	54,7
Litwa	4,7	4,8	4,9	39,6	30,8	32,4
Cypr	4,4	2,9	3,3	3,9	-	-
Węgry	4,2	3,5	3,6	34,1	31,1	27,9
Czechy	4,1	4,1	4,4	46,5	41,9	41,1
Polska	3,5	3,4	3,3	8,8	12,4	12,8
Słowenia	3,5	3,5	3,3	-	-	-
Portugalia	2,9	2,9	3,2	4,3	4,8	5,1
Grecja	2,7	2,9	3,0	-	-	-
Włochy	2,2	2,2	2,2	5,5	5,1	5,2
Finlandia	2,2	2,1	2,1	3,8	3,7	4,2
Hiszpania	2,1	2,0	1,9	4,4	4,2	3,0
Austria	2,1	2,1	2,0	3,4	3,5	3,3
Francja	1,8	1,8	1,8	3,3	3,3	3,3
Luksemburg	1,8	1,7	1,7	2,5	2,5	2,5
Holandia	1,8	1,8	1,8	3,6	3,6	3,7
W. Brytania	1,8	1,8	1,8	4,2	4,5	4,4
Niemcy	1,7	1,7	1,7	4,5	4,5	4,5
Szwecja	1,7	1,7	1,7	3,4	3,5	3,5
Belgia	1,6	1,6	1,6	2,7	2,7	2,7
Irlandia	1,6	1,6	1,6	2,9	3,0	2,8
Dania	1,2	1,2	1,2	3,1	3,0	3,0
Malta		2,8	3,0		5,2	5,9
Średnia	2,0	2,0	2,0	4,9	4,8	4,7

Źródło: opracowanie własne na podstawie EU FADN Database.

od średniej zanotowanej dla UE-25 – w grupie o sile ekonomicznej 40-100 ESU od 41% w 2004 roku do 76% w 2006 roku, a w grupie powyżej 100 ESU od 60% w 2004 roku do 89% w 2006 roku. Wyraźnie najniższą wydajnością pracy charakteryzowały się gospodarstwa nowych krajów członkowskich, zarówno w grupie silnych ekonomicznie, jak i bardzo silnych. Według Gołębiewskiej [2008] gospodarstwa wszystkich krajów należących do UE od 2004 roku charakteryzowały się niską efektywnością pracy mierzoną wartością dodaną brutto w przeliczeniu zatrudnionego. W państwach o największym udziale gospodarstw silnych i bardzo silnych ekonomicznie (Niemcy, Hiszpania, Włochy i Francja) uzyskiwano wydajność pracy wyższą od średniej UE-25. Przyczyn wyraźnego zróżnicowania wydajności pracy pomiędzy poszczególnymi krajami należy upatrywać w liczbie pracujących bezpośrednio w rolnictwie oraz stopniu koncentracji ziemi [Kołodziejczak 2008].

W latach 2004-2006 polskie gospodarstwa mieściły się wśród państw UE-25 o najniższej wydajności pracy, przeciętnie o połowę niższą wydajność zanotowano zarówno w gospodarstwach silnych ekonomicznie (40-100 ESU), jak i bardzo silnych ekonomicznie. Ponadto, w grupie gospodarstw 40-100 ESU zanotowano jej wzrost o 28,6%, zaś w grupie gospodarstw o największej sile ekonomicznej – spadek o 35%.

ekonomicznej przypadającej na 1 AWU od około 7-9 ESU w Estonii, na Słowacji i na Łotwie do około 55 ESU/AWU w Danii. Różnica jest więc ponad 6-krotna. Gospodarstwa o sile ekonomicznej powyżej 100 ESU charakteryzowały się malejącą wielkością zatrudnienia od 4,9 w 2004 roku do 4,7 AWU w 2006 roku. W tej grupie gospodarstw wystąpiło jednak wyraźne zróżnicowanie wielkości zatrudnienia od najmniejszego, wynoszącego około 3,0 osób pełnozatrudnionych, w Danii do 26-30 osób pełnozatrudnionych w Estonii, około 40 AWU w gospodarstwach łotewskich, do prawie 60 AWU w gospodarstwach ze Słowacji. Podobnie jak w grupie gospodarstw silnych ekonomicznie, tak i w grupie gospodarstw bardzo silnych takie zatrudnienie przełożyło się na bardzo wysokie zróżnicowanie siły ekonomicznej przypadającej na 1 AWU od około 7-8 ESU w Estonii, na Słowacji i na Łotwie do ponad 80 ESU/AWU w Danii. Tworzy to zatem różnicę pomiędzy gospodarstwami z badanych państw około 10-krotną w zakresie tworzenia siły ekonomicznej gospodarstw.

Zatrudnienie w polskich gospodarstwach dużych i bardzo dużych ekonomicznie jest jednym z wyższych spośród krajów UE-25, jednak wyraźnie niższe w porównaniu do takich gospodarstw z państw, które należą do Unii Europejskiej od 2004 roku. W latach 2004-2006 wystąpił wzrost wydajności pracy w większości państw tworzących Unię Europejską (tab. 4), przeciętnie wyniósł on 5,9% w grupie gospodarstw o sile ekonomicznej 40-100 ESU i 9,0% w grupie powyżej 100 ESU. Przeciętnie najwyższą wydajnością pracy (SE420/SE%) charakteryzowały się gospodarstwa z Danii zarówno w grupie o sile ekonomicznej 40-100 ESU, jak i w grupie powyżej 100 ESU. Ich wydajność pracy mierzona wartością dodaną netto w przeliczeniu na zatrudnionego (AWU) była wyższa

Tabela 4. Wydajność pracy mierzona wartością dodaną netto w przeliczeniu na zatrudnionego w grupie gospodarstw 40-100 i powyżej 100 ESU w latach 2004-2006

Kraj	Wartość dodana netto w euro w przeliczeniu na zatrudnionego w grupie gospodarstw w roku					
	40-100 ESU			powyżej 100 ESU		
	2004	2005	2006	2004	2005	2006
Dania	37090	43716	48925	55677	58962	71713
Hiszpania	36331	30661	33424	43325	31636	47861
Irlandia	35909	37918	34878	43929	43519	48561
Luksemburg	32683	32976	32970	46725	47345	50317
Belgia	30965	32167	35063	46611	49076	52807
Holandia	30283	33884	35232	44152	48945	52277
Niemcy	28547	28737	29401	37388	36737	39471
Austria	27620	27670	30746	32159	38157	36838
Włochy	27131	28449	30095	61309	54123	59259
W. Brytania	25761	29502	30856	38253	41299	45324
Szwecja	24838	25619	24531	38291	46701	42558
Francja	23464	23699	25329	34718	34644	37740
Finlandia	22801	24525	23513	27854	24475	26420
Litwa	19385	18185	16162	6529	8271	8016
Grecja	18712	20029	18493	-	-	-
Portugalia	16258	13189	16644	17719	18741	20820
Węgry	13832	14231	15546	13412	14162	14028
Czechy	13265	14560	13823	9686	9931	11029
Polska	12827	14015	16496	20300	15094	15006
Estonia	11824	8699	11901	9236	10876	10424
Słowenia	9221	17707	14142	-	-	-
Cypr	8246	15525	10066	23783	-	-
Łotwa	8218	7622	9284	5711	7000	9068
Słowacja	4842	6096	3615	3174	5561	56
Malta	-	21817	25173	-	34426	26689
Średnia	26225	26419	27786	34802	34140	37936

Źródło: opracowanie własne na podstawie EU FADN Database.

holenderskie, w których udział tych dopłat wynosił w 2006 roku 55% sumy dopłat. Nowe kraje członkowskie korzystały z tych dopłat stosunkowo rzadziej. Największym udziałem dopłat do produkcji zwierzęcej, oprócz gospodarstw holenderskich, charakteryzowały się także jednostki o sile ekonomicznej powyżej 100 ESU z Malty, a także Finlandii. Do krajów o największym udziale dopłat do produkcji roślinnej (SE610) wśród analizowanych grup gospodarstw należały Polska (ponad 50% ogólnej sumy dopłat), Portugalia i Litwa (około 33%), oraz Łotwa i Czechy, Hiszpania i Estonia (odpowiednio od 27,5 do 20%).

W grupie gospodarstw o sile ekonomicznej powyżej 40 ESU z innych rodzajów wsparcia dochodów, czyli charakteryzujących się wysokim udziałem dopłat pozostałych (SE620), korzystały jednostki z Austrii, Słowacji i Luksemburga (udział od 40 do 50% w ogólnej sumie dopłat), a także gospodarstwa z Estonii, Łotwy i Finlandii (udział około 30%). Polskie gospodarstwa o sile ekonomicznej z badanych grup gospodarstw charakteryzowały się dominującym udziałem dopłat do produkcji roślinnej oraz wysokim udziałem dopłat jako jednolitej płatności obszarowej. Gospodarstwa te prawie nie korzystały z dopłat do produkcji zwierzęcej.

W większości krajów nie obserwuje się wyraźnego zróżnicowania w zakresie udziału wsparcia między grupą gospodarstw o sile ekonomicznej 40-100 ESU, a grupą powyżej 100 ESU. Wyraźne różnice między tymi grupami pojawiły się wśród gospodarstw z Węgier, Czech oraz Portugalii, co świadczy o odmiennym ukierunkowaniu gospodarstw silnych ekonomicznie i bardzo silnych ekonomicznie.

W tabeli 5 dokonano porównania znaczenia dopłat w gospodarstwach o sile ekonomicznej od 40 do 100 ESU i powyżej 100 ESU w 2006 roku. W krajach tworzących Unię Europejską (tab. 5) występuje wyraźne zróżnicowanie struktury dopłat uzyskiwanych przez gospodarstwa o sile ekonomicznej powyżej 40 ESU. Przeciętnie w Unii Europejskiej największy udział w analizowanych grupach gospodarstw stanowiły płatności „*decoupled*” (SE630). Ich udział w grupie gospodarstw od 40 do 100 ESU wynosił 61,6%, natomiast w grupie gospodarstw o sile ekonomicznej powyżej 100 ESU był jeszcze wyższy i wynosił w 2006 roku prawie 70%, przy czym w krajach dawnej UE-15 były to przede wszystkim jednolita płatność na gospodarstwo (SE631), zaś w nowych państwach członkowskich był to udział jednolitej płatności obszarowej (SE632). Wysoki udział tych dopłat wynika przede wszystkim z faktu, że właśnie w większości krajów dawnej UE-15 te dopłaty charakteryzowały się największym udziałem, od nieco ponad 50% w Szwecji i Luksemburgu do ponad 80% w Danii i Irlandii (nawet 92,9% w gospodarstwach powyżej 100 ESU).

Najwyższym udziałem dopłat do produkcji zwierzęcej w grupie gospodarstw o sile ekonomicznej od 40 do 100 ESU charakteryzowały się gospodarstwa portugalskie, holenderskie oraz ze Słowenii i Cypru (udział od 41,4 do 48,4%), zaś w grupie gospodarstw o największej sile ekonomicznej były to gospodarstwa

Tabela 5. Udział ważniejszych dopłat z wybranych tytułów w ich ogólnej wartości w grupie gospodarstw 40-100 i powyżej 100 ESU w 2006 roku [%]

Kraj	Udział dopłat w grupie					
	40-100 ESU			powyżej 100 ESU		
	do produkcji roślinnej (SE610)	do produkcji zwierzęcej (SE615)	„decoupled” (SE630)	do produkcji roślinnej (SE610)	do produkcji zwierzęcej (SE615)	„decoupled” (SE630)
Dania	0,9	5,9	82,7	1,5	1,7	86,7
Irlandia	0,0	0,0	81,8	0,1	0,0	92,9
W.Brytania	0,2	0,7	76,8	0,6	0,4	83,3
Niemcy	0,7	0,3	76,3	1,4	0,5	84,3
Włochy	6,3	0,3	74,8	12,3	0,3	75,9
Grecja	15,5	1,6	65,0	-	-	-
Belgia	0,1	15,7	64,1	0,3	15,5	65,9
Hiszpania	16,5	14,7	62,6	21,1	10,8	63,2
Francja	13,0	12,7	60,3	18,8	5,5	69,0
Luksemburg	0,0	0,4	51,7	0,0	0,4	56,1
Szwecja	0,6	17,7	51,6	1,2	18,1	54,8
Węgry	21,0	6,3	43,4	17,2	16,3	37,4
Austria	0,8	9,2	40,1	0,5	5,6	37,9
Holandia	1,6	46,5	32,7	2,4	54,6	25,3
Słowacja	18,9	3,6	32,3	17,7	1,7	34,7
Czechy	14,0	7,0	30,5	22,9	11,2	34,6
Litwa	32,3	3,8	29,0	32,8	10,8	33,8
Estonia	20,5	9,9	28,3	20,0	20,1	28,8
Polska	51,8	0,0	27,4	53,0	0,0	36,4
Cypr	16,5	41,4	26,6	-	-	-
Portugalia	3,0	48,4	26,4	33,0	16,3	47,4
Finlandia	5,4	26,6	25,4	17,6	30,3	19,7
Łotwa	23,5	10,1	15,2	27,5	18,7	12,9
Słowenia	40,8	46,8	0,0	-	-	-
Malta	11,9	71,4	0,0	13,5	74,9	0,0
Średnia	8,4	9,9	61,6	10,5	6,6	68,7

Źródło: obliczenia własne na podstawie EU FADN Database.

Podsumowanie

W latach 2004-2006 udział polskich gospodarstw z grup o sile ekonomicznej z przedziału 40-100 ESU oraz powyżej 100 ESU w strukturze takich gospodarstw w Unii Europejskiej był niewielki. Największym udziałem takich gospodarstw charakteryzowały się Francja, Niemcy, Hiszpania i Włochy, a łącznie ich udział wynosił 19,5%.

Gospodarstwa o sile ekonomicznej od 40 do 100 ESU oraz powyżej 100 ESU charakteryzowały się najwyższymi kwotami dopłat w przeliczeniu na pracującego w gospodarstwie, przy czym występowało duże ich zróżnicowanie pomiędzy państwami. Polskie gospodarstwa z tych grup uzyskały jedne z najniższych dopłat, które były ponad 5-krotnie niższe w porównaniu z krajami skandynawskimi (Finlandia, Szwecja, Dania), w których te dopłaty były najwyższe. Podobne różnice notowano na Łotwie, Litwie i w Estonii.

Polskie gospodarstwa o sile ekonomicznej z przedziału 40-100 ESU oraz powyżej 100 ESU charakteryzowały się niekorzystną sytuacją w zakresie wydajności pracy zarówno na tle podobnych gospodarstw w krajach byłej UE-15, jak i nowych państw członkowskich. Gospodarstwa o dużej i bardzo dużej sile ekonomicznej z Polski korzystały w największym stopniu z dopłat do

produkcji roślinnej oraz dopłat jako jednolitej płatności obszarowej, co świadczy o ich wyspecjalizowaniu w prowadzeniu produkcji roślinnej, bowiem gospodarstwa te prawie nie korzystały z dopłat do produkcji zwierzęcej.

Literatura

- Chmielewska B.** 2007: Płatności bezpośrednie jako forma wsparcia dochodów gospodarstw rolniczych w Polsce po integracji z Unią Europejską. *Zeszyty Naukowe SGGW w Warszawie, Seria Problemy Rolnictwa Światowego*, Vol. 2 (XVII), Warszawa, s. 28-34.
- FADN, [<http://ec.europa.eu/agriculture/rica/database/database.cfm>].
- Gołębiewska B.** 2008: Zróżnicowanie wykorzystania zasobów produkcyjnych w rolnictwie krajów UE. *Roczniki Naukowe SERiA*, t. X, z. 1. Warszawa-Poznań-Lublin, s. 91-96.
- Kołodziejczak M.** 2008: Efektywność wykorzystania zasobów pracy i ziemi w rolnictwie Unii Europejskiej. *Roczniki Naukowe SERiA*, t. X, z. 1. Warszawa-Poznań-Lublin, s. 176-181.

Summary

The member states of the European Union differ. They have different natural environments, various economic conditions as well as differing farm structures. The main aim of this article was to discuss dependence direct payments and efficiency labour farm on two group farms (40-100 ESU, and more 100 ESU) in EU member states. Calculations were based on data provided by the FADN in the years 2004-2006. Poland was compared with other countries.

Adres do korespondencji:

dr inż. Anna Grontkowska
Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie
Katedra Ekonomiki i Organizacji Przedsiębiorstw
ul. Nowoursynowska 166
02-787 Warszawa
tel. (0 22) 593 42 40
e-mail: anna_grontkowska@sggw.pl